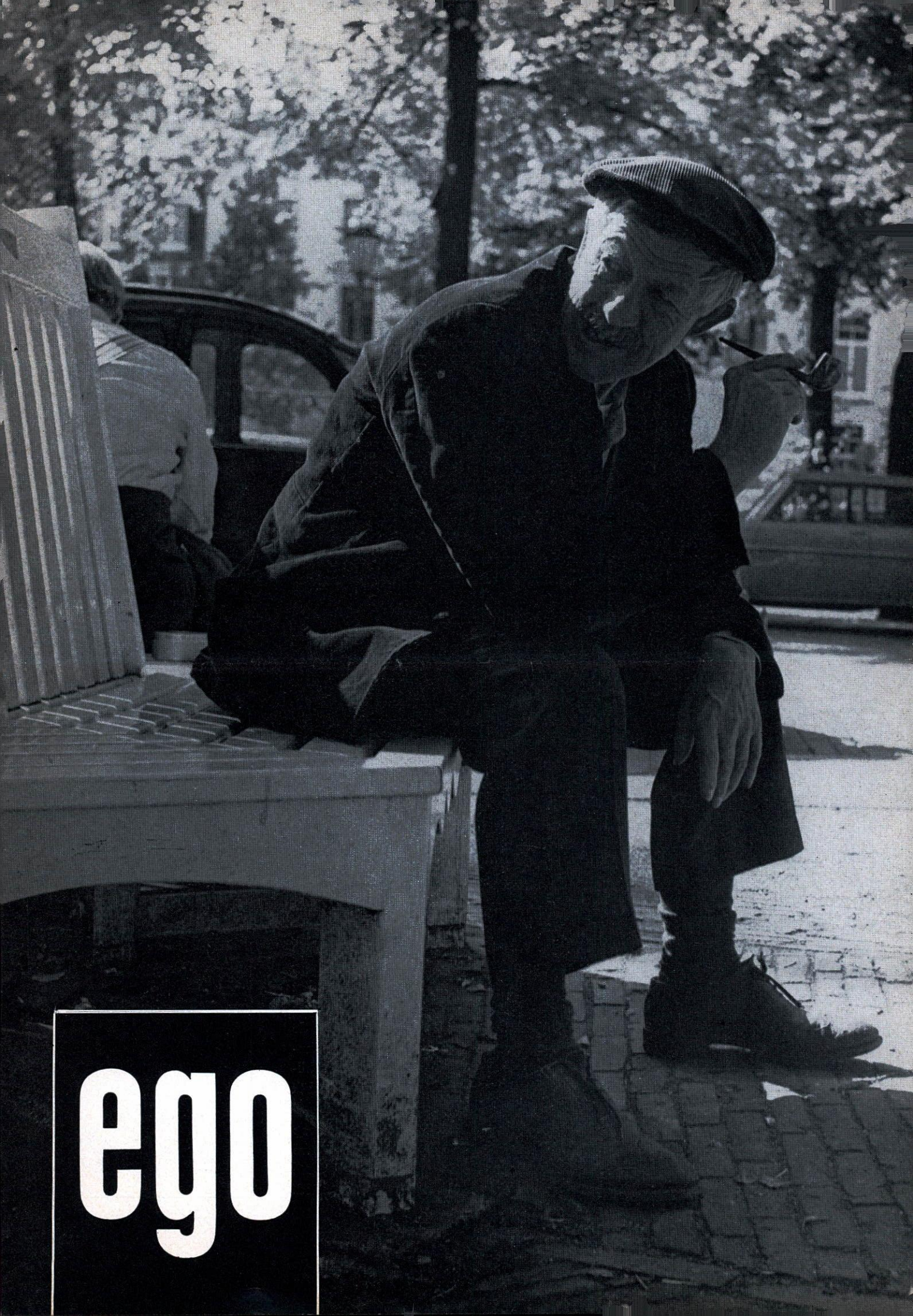

ego

Einde discriminatie

Het is reeds algemeen bekend dat de humanistische geestelijke verzorging die vanaf 1 september 1964 met een driejarige proefperiode in de Nederlandse Strijdkrachten was opgenomen thans, per 1 september 1967, definitief is ingevoerd.

Het verheugt ons uiteraard dat het zo ver is gekomen. De huidige situatie is dat er zes raadslieden zijn en ongeveer vierduizend deelnemers. Wij rekenen er dan ook op dat er in de naaste toekomst nog enige raadslieden zullen bijkomen.

Het belangrijkste besluit dat tegelijk met de definitieve invoering is genomen, is dat de aparte verklaring, die militairen die aan de humanistische geestelijke verzorging wilden deelnemen, moesten inleveren, is afgeschaft.

Voortaan dus geen aparte verklaring meer voor deze militairen. Daarmede is een maatregel die in onze kringen als discriminerend werd gezien van de baan.

Wat is er voor in de plaats gekomen?

Een nieuwe regeling waarbij iedere jongeman die als militair moet opkomen kort voor zijn opkomst van de burgemeester van zijn gemeente een formulier krijgt toegestuurd waarop moet worden ingevuld welke vorm van geestelijke verzorging gewenst wordt.

Dat formulier moet de opkomende militair meebrengen.

Als deze regeling na een aantal nieuwe opkomsten goed is doorgewerkt zal dus schriftelijk van iedere dienstplichtige militair bekend zijn bij welke geestelijke verzorging hij behoort. Verandering blijft mogelijk, eenvoudig door het aanwezige formulier te doen vervangen door een ander. Tijdens de opkomst van 11 tot 13 september heeft deze nieuwe regeling voor het eerst gefunctioneerd. Zoals te voorzien verliep deze nog niet vlekkeloos!

Het moeilijke punt bleek te zijn het aantal militairen dat het formulier niet of oningevuld had meegebracht. Bij sommige opkomstcentra was dat aantal klein, bij andere betrof het ongeveer een derde van de militairen.

Er zijn geen duidelijke richtlijnen wat er in zo'n geval moet gebeuren. Het enige juiste middel, in de geest van de nieuwe regeling, lijkt om de militair als hij meerderjarig is het formulier ter plaatse te laten invullen en als hij minderjarig is zijn ouders per kerende post om invulling te verzoeken. Alleen op die manier is het mogelijk op korte termijn een gave administratie te krijgen.

Bepaald tegen de geest van de nieuwe regeling is de oplossing die in een bepaalde kazerne werd toegepast: wie geen formulier bij zich had werd naar de dominee gestuurd! Wie dat doet is bezig een nieuwe discriminatie in het leven te roepen!

Ik neem aan dat dat beslist niet de bedoeling van de minister is. Met de nieuwe regeling is een begin gemaakt met een werkelijk democratische aanpak van het probleem van de verdeling van de militairen over de verschillende vormen van geestelijke verzorging. Met een criterium dat werkelijk goed is nl. de wil van de militair zelf en zijn ouders.

Op grond van de ervaringen van de afgelopen drie jaren heb ik de hoop en de verwachting dat men in de Strijdkrachten de waarde van de nieuwe regeling zal erkennen en de bereidheid zal tonen om aan een gave realisatie ervan mee te werken.

Red.

ego

*Maandblad van de humanistische
geestelijke verzorging voor militairen*

*No. 7 — oktober 1967
6de jaargang*

Redacteur: H. Lips, Hoofdraadsman

Adres redactie en administratie:
*Bureau Hoofdraadsman,
Coomherthuis, Hoofdstraat 84,
Driebergen
telefoon 03438 — 2878*

Vaste medewerkers:

Nico Haasbroek
Wim Jesse
Tom Weerheijm
Bob van Opzeeland
Bert Vuijsje
Henk J. Meier
Dick Zaal

Abonnementsprijs: f 6,— per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische
Geestelijke Verzorging te Driebergen

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling

Bij de voorplaat:

*Een bankje in het park. De oude
baas lurkt aan zijn pijpje. Hij
wacht op zijn vrienden. Iedere mid-
dag ontmoeten ze elkaar op de
bank. Het vervolg; zie achter-
pagina.*

Het Jazz Composers Guild

'Het is op dit ogenblik overduidelijk geworden, dat diegenen onder ons, van wie het werk door de gevestigde orde niet wordt geaccepteerd, er financieel nooit zullen kunnen komen. Als gevolg daarvan is het onvermijdelijk, dat die musici om te kunnen leven (...) het in de toekomst zelf zullen moeten opknappen.'

Met die woorden gaf trompettist-componist Bill Dixon in een Down Beat-interview van voorjaar 1965 de overwegingen weer, die hadden geleid tot de

helemaal niets met elkaar te maken.

Cecil Taylor in reactie daarop tijdens zijn verblijf in Nederland: 'Heb je die platen gehoord die Paul Bley met Marshall Allen heeft gemaakt? Nou, waar zeurt hij dan over. (...) Het is natuurlijk wat anders als je wilt dat ik kritiek geef van Paul Bley. Maar dat is niet belangrijk, omdat hij niet belangrijk is.'

Belangrijker nog dan de persoonlijke tegenstellingen binnen het Guild was het feit, dat sommige leden – door bittere financiële noodzaak gedwongen – ertoe overgingen om toch engagements tegen de gebruikelijke schandelijke voorwaarden te accepteren, zonder daarover eerst met het Guild te spreken. Criticus Robert Levin beschrijft in een nummer van het (inmiddels al weer opgeheven) jazzblad 'Sounds and Fury' hoe Cecil Taylor eens bij een muzikant op bezoek ging, om hem over te halen lid van het Guild te worden en vooral geen platen te maken voor een merk dat berucht was om zijn slechte financiële condities. 'Taylor herinnert zich nog, dat het die dag bitter koud was en dat de woning van de muzikant (hij was getrouwd en had een klein kind) geen verwarming had. De muzikant kwam tot de slotsom dat hij geen keus had: hij moest de aangeboden plaatssession accepteren, hoe weinig geld hij er ook voor zou krijgen.'

Dergelijke incidenten, die ook binnen het Guild voorvielen, hadden tot gevolg dat de solidariteit die het uitgangspunt was geweest, verloren ging en dat het hele initiatief binnen een half jaar doodliep.

Tot de weinige tastbare resultaten van die paar maanden organisatorische activiteit behoren in elk geval de tapes van twee concerten, die het Jazz Composers Guild Orchestra in december '64 en april '65 in New York had gegeven. Carla Bley en Mike Mantler reisden eind '65 naar Europa om te trachten die opnamen aan een platenmaatschappij te

verkopen (de laatste paar jaar blijken Europese maatschappijen meer bereid tot jazzexperimenten dan hun zusterorganisaties in de VS, waardoor wij hier vaak platen binnen ons bereik krijgen, waar de Amerikaanse fans van verstoken moeten blijven.)

Onderhandelingen

De onderhandelingen die Carla Bley en Mantler voerden hadden succes: Fontana kocht de opnamen en de daaruit resulterende LP 'Communication' (Fontana 881 011 ZY) kwam enige tijd geleden op de Europese markt. Het orkest bevat een keur van prominente avant-gardisten (naast de Guild-leden Paul Bley, Mantler, Rudd, Shepp en Tchicai o.a. ook sopraansaxofonist Steve Lacy, de bassisten Eddie Gomez en Steve Swallow en drummer Milford Graves) en hoewel de muzikale resultaten niet zo wereldschokkend zijn als de bezetting misschien zou doen vermoeden, wordt er toch bij vlagen uitermate boeiende muziek geproduceerd.

Dat gebeurt vooral in Carla Bley's compositie 'Roast', een fraai opgebouwd geheel waarin een grillig spel van door elkaar lopende, sterk van toonkleur verschillende lijnen wordt afgewisseld met knappe soli van Shepp, Lacy en Graves. Minder geslaagd zijn de beide stukken van Mike Mantler, die met hun zwaarwichtige orkeststoten en hun uitgesponnen, weinig verrassende thematische materiaal een wat statische indruk maken. Ook de solisten (o.a. in plaats van Shepp hier de wel zeer matige tenorist Bob Carducci) komen geen moment tot top-prestaties.

Anecdootisch van opzet

In dezelfde 'koppen'-serie als 'Communication' (met de hoesontwerpen van Marte Röling) verscheen ook 'Touching' (Fontana 888 608 ZY) een LP uit november '65 van het Paul Bleytrio (hier met twee musici die ook in het Jazz Composers Guild Orchestra te horen zijn: bassist Kent Carter en drummer Barry Altschull). Paul Bley maakt zachtmoedige, opgewekte muziek, die vaak een wat fragmentarisch karakter draagt, doordat de thema's (twee van Paul, één van Carla Bley en drie van Annette Peacock, zijn nieuwe levenspartner) gewoonlijk niet meer zijn dan kernachtige motiefjes en doordat Bley's piano-improvisaties al even anekdotisch van opzet zijn.

Er wordt veelal gespeeld zonder vast tempo en zonder akkoordenschema als basis, hetgeen betekent dat de sidemen intensiever met de leider moeten meedenken en mee-improviseren dan de boppers gewend waren. Helaas missen Carter en Altschull de capaciteiten om Bley volwaardig weerwerk te kunnen geven, maar dat neemt niet weg dat de muziek op deze LP een gemakkelijk aansprekende, rustige charme bezit.

BERT VUIJSJE

JAZZ

oprichting van het Jazz Composers Guild, een organisatie van avant-garde jazzmusici, die zich ten doel stelde de diep ingewortelde apathie onder de jazzmusici en de daarmee samenhangende uitbuiting door managers, clubeigenaars en platenmaatschappijen te bestrijden. Het Guild was voortgekomen uit een serie avant-garde concerten van eind 1964, die onder de titel 'The October Revolution' door Bill Dixon waren georganiseerd in het New-Yorkse 'Cellar Café'.

De leden van het Guild, onder wie tenorist Archie Shepp, pianist Cecil Taylor (zie foto) altist John Tchicai, trombonist Roswell Rudd, pianist Paul Bley, trompettist Mike Mantler en componiste Carla Bley, verplichtten zich om alle aanbiedingen die ze van instanties buiten het Guild kregen, aan het oordeel van alle leden te zullen onderwerpen alvorens ze er op gingen. De vergadering zou dan uitmaken of het aanbod gunstig was voor de muzikant in kwestie en voor de avant-garde jazz in het algemeen.

Veelbelovende opzet

Daarnaast had het Guild plannen voor een eigen concertzaal, een eigen platenmaatschappij en eigen bemiddeling voor concerttournees langs universiteiten. Het was een veelbelovende opzet, maar de interne conflicten lieten niet lang op zich wachten. Om te beginnen vormden de leden van het Guild een nogal heterogeen gezelschap, hetgeen er bijvoorbeeld toe leidde dat tussen Paul Bley en Cecil Taylor een weinig vriendschappelijke relatie groeide.

(Paul Bley tijdens een interview met Jazzwereld: 'Cecil Taylor is de man die een prijs zou moeten krijgen voor het maken van het grootste aantal fouten in de hele geschiedenis van de jazz... Neem die platen waarop die altsaxofonist Jimmy Lyons voorkomt: die alt houdt zich alleen maar bezig met een aantal Parker-clichés terwijl Taylor daarachter weer met zijn vlooiënmars aan de gang is. De muziek van die mensen heeft

Vermaatschappelijking van de strijdkrachten 4

In dit laatste artikel over de vermaatschappelijking van de strijdkrachten zou ik met name de aandacht van de lezers willen vragen voor de rechtspositie van de dienstplichtige militair en de mogelijkheden van verdergaande rechtsbescherming.

Een van de kenmerken van een democratische rechtsstaat is nu juist dat de burgers het gevoel hebben dat hun recht om als vrij en individueel mens te denken en te handelen bij de wet is vastgelegd en door de overheid wordt beschermd. Waar op dit gevoel inbreuk wordt gemaakt begint het onbehagen de kop op te steken.

Natuurlijk wordt in de betreffende wetsartikelen niet alles toegelaten, het tegendeel is vaak het geval, juist om het recht op zelfhandhaving en vrijheid van de individuele mens te garanderen zijn allerlei dingen verboden die dat recht zouden aantasten. Er worden in de wetsartikelen allerlei dingen voorgeschreven en allerlei dingen verboden maar in een rechtsstaat is het resultaat van al die activiteiten dat de burger het gevoel heeft dat zijn mogelijkheid om als individueel en vrij mens te leven redelijk is gegarandeerd.

Een vermaatschappelijking van de strijdkrachten op dit punt zal dan ook vooral een poging moeten inhouden om de dienstplichtige militairen ditzelfde gevoel te geven in meerdere mate als thans het geval is. Men moet daarbij voor ogen houden dat het militair recht beslist andere uitgangspunten en grondslagen heeft dan het burgerrecht.

Om slechts twee punten nadrukkelijk naar voren te brengen: het behoud van een éénhoofdige leiding en het stipt opvolgen van de militaire bevelen en instructies. Deze punten vormen zo zeer de grondslag van de militaire structuur dat een wegvallen daarvan het militaire apparaat en daarmee de mogelijkheid van militaire verdediging zouden doen ineenstorten.

Misschien zou dat sommige mensen niet onwelgevallig zijn maar dit doel zouden ze dan moeten trachten te bereiken via de weg van de politieke actie en niet via de weg van de regeling van de rechtspositie van de militair.

Soldaat is kwetsbaar

Wat mij als burger in de strijdkrachten steeds weer opvalt, dat is dat de militair in het algemeen, maar in het bijzonder de dienstplichtige soldaat, zich zo bijzonder kwetsbaar voelt.

Hij heeft het gevoel te allen tijde 'gegrepen' te kunnen worden. Er is, ook naar zijn eigen gevoel, altijd wel iets waaraan hij zich schuldig maakt of waaraan hij zich binnen enkele uren schuldig zal maken, waardoor direct de mogelijkheid ontstaat dat er aan zijn rechten als individueel en vrij mens zal worden getornd.

Indien men tracht dat gevoel van de

soldaat wat te analyseren dan komen er enkele omstandigheden naar voren die de moeite van het bekijken waard zijn:

Correcties

De corrigerende functie ligt vier-entwintig uur van de dag in de hand van één instantie of één persoon.

Ook in de burgermaatschappij wordt de mens uiteraard van tijd tot tijd gecorrigeerd maar dat geschiedt door heel verschillende instanties, met wie we heel verschillende relaties onderhouden en die dan ook heel verschillende correctie-middelen toepassen.

Het is heel goed mogelijk dat in de burgermaatschappij de man als 's-morgens bij het ontbijt door zijn vrouw wordt gecorrigeerd op het feit dat zijn stropdas scheef zit, zij heeft zo haar eigen manieren om hem dat duidelijk te maken. Als hij nauwelijks op straat is maakt wellicht een politieman hem duidelijk dat hij een overtreding begaat, op zijn werk wordt hij gecorrigeerd als hij te laat binnenkomt en wellicht maakt een van zijn vrienden diezelfde avond nog de opmerking dat zijn haar toch wel heel weelderig is uitgegroeid.

Allemaal correcties, maar van heel verschillende instanties en personen, en in allerlei nuances, tot ons komende.

In de militaire dienst is het, bij wijze van spreken, steeds dezelfde sergeant die de soldaat, namens steeds dezelfde instantie, op alle levensterreinen corrigeert. De vierde correctie op één dag hangt de soldaat dan ook ver de keel uit en de sergeant overweegt al lang de mogelijkheid van bepaalde strafmaatregelen.

De afhankelijkheid van steeds dezelfde personen en instanties is een ernstige handicap op de weg van de vermaatschappelijking van de militaire dienst.

Geen 'privacy'

De militaire dienst kent veel verdergaande correctie, tot in alle details van het persoonlijk leven, en al deze correcties kunnen in principe strafmaatregelen ten gevolge hebben.

Bij de soldaat wordt gecontroleerd: of hij zijn bed op de voorgeschreven wijze heeft opgemaakt, of hij zijn kast op de voorgeschreven wijze heeft ingericht, of zijn kleding tot de puntjes in orde is en op de voorgeschreven wijze wordt gedragen, of zijn schoenen gepoetst zijn, of zijn nagels schoongemaakt zijn, of zijn haar op de juiste wijze is geknipt, of hij op tijd opstaat en op tijd naar bed gaat, of hij op de juiste wijze groet enz. enz.

De in de burger-maatschappij veel geroemde 'privacy' is voor de soldaat praktisch gereduceerd tot nul en het is op bijna ieder moment van de dag mogelijk vast te stellen dat een bepaalde soldaat op de een of andere wijze hem gestelde grenzen overschrijdt.

Man in de houding

De correctie bereikt de soldaat altijd in de verhouding meerdere-mindere d.w.z. hij is de man die in de houding moet staan of daar op ieder ogenblik in gezet kan worden, hij moet zijn mond houden of in ieder geval niet spreken voor hem iets gevraagd wordt, hij weet dat ieder ontactisch woord tot strafvermeerdering kan leiden en hij is zich bovendien bewust dat de corrigerende maatregelen diep in zijn persoonlijk leven kunnen ingrijpen, reeds een vrij lichte straf kan tot bijkomstig gevolg hebben dat het vrije weekend voor hem verloren is. Het is algemeen bekend dat de soldaat dit bijkomend gevolg, het verloren gaan van vrije dagen, vaak meer vreest dan de straf zelf.

De correctie komt door deze verhouding meerdere-mindere altijd in de vorm van een dienst-opdracht, hetgeen inhoudt dat het niet opvolgen ervan geïnterpreteerd kan worden als dienstweigering wat dan, zoals onlangs is gebleken, zeer zware straffen met zich mee kan brengen. Wat begonnen is als een opmerking over te lang haar, te vuile nagels of ongepoetste schoenen kan eindigen in zware gevangenisstraf.

Rechtspositie meer zeker?

De vraag die nu gesteld kan worden is: Is het mogelijk de rechtspositie van de dienstplichtige militair meer zeker te stellen zonder daardoor de grondslagen van de militaire structuur, de eenhoofdige leiding en de noodzakelijkheid van de uitvoering van de dienstopdracht, te ondergraven?

Ik meen dat er op dit terrein zeker mogelijkheden liggen. Alvorens enige suggesties te geven wil ik nog opmerken dat als het mogelijk zou zijn de dienstplichtige militair op dit gebied het gevoel te geven dat zijn 'persoonlijke veiligheid' niet veel minder is dan in de burger-maatschappij, dit niet alleen voor die militair maar ook voor de militaire maatschappij van groot belang zou zijn. Deze maatschappij kan n.l. nooit geheel gezond zijn zolang een groot deel van haar deelnemers zich voortdurend bedreigd voelt.

De volgende suggesties zouden het overwegen waard zijn:

Moderne formulering

In de wet en het reglement op de krijgstucht zou de kern van de militaire discipline, die ons nu tegemoet komt in de beroemde zinsnede 'dat de ondergeschiktheid de ziel is van de militaire discipline' op modernere wijze geformuleerd behoren te worden, in die zin dat de verantwoordelijkheden duidelijk worden vastgelegd maar dat tegelijkertijd de handhaving van de menselijke waardigheid even zeer als een vereiste wordt omschreven.

Het verheugt ons te kunnen medede-

ten dat in de eerste maanden van het volgend jaar een deskundige in ons blad zal trachten zulk een moderne formulering onder woorden te brengen.

In burgersfeer

Het lijkt me mogelijk de dienstplichtige militairen (en misschien ook de vrijwillig dienenden) een flink deel van de week te plaatsen buiten de werkingsfeer van de militaire discipline. In de vrije weekends, maar ook in de avonden, zou het m.i. best mogelijk zijn de dienstplichtige militair terug te geven aan de burger-maatschappij, waarbij hij niet alleen in burgerkleding zou kunnen lopen, maar bovendien uitsluitend onder de burger-wetgeving zou kunnen vallen. Nodige correcties zouden dan op de normale wijze door de burger-maatschappij op hem kunnen worden toegepast.

Alternatief

Zo lang de militaire dienstplicht noodzakelijk blijft zou er een alternatief gevonden moeten worden in de vorm van bepaalde burgerdiensten. Dat zou een mogelijkheid scheppen om mensen die psychisch niet geschikt zijn voor de militaire discipline niet met een S 5 naar huis te sturen of hen te bedreigen met zware straffen maar om hun een volwaardige andere mogelijkheid te laten.

Op het ogenblik wordt dit alternatief als regel gevraagd om mensen de gelegenheid te geven om onder de militaire dienst uit te komen maar ik meen dat het ook een weg zou zijn voor militaire autoriteiten om mensen af te wijzen die ze voor de militaire dienst ongeschikt achten. Tenslotte is ook het militaire apparaat weinig gebaat met mensen die er niet in passen. Natuurlijk zou een dergelijk alternatief niet een gemakkelijke 'escape' moeten vormen, het zou b.v. in tijdsduur en inspanning niet minder moeten vragen dan de militaire dienst.

Er zou voor de dienstplichtige militair een betere vorm van 'beklag' moeten komen. De huidige vorm waarbij de militair bij de strafoplegger en diens directe meerderen terecht komt is weinig bevredigend.

De instelling van een 'ombudsman', een van de militaire autoriteiten onafhankelijke 'beklag' instantie die de bevoegdheid krijgt een straf te annuleren of voor annulatie bij een eveneens onafhankelijke instantie voor te dragen, lijkt mij de beste oplossing. Er zou daarbij moeten worden gestreefd naar een systeem waarbij geen straffen worden ten uitvoer gebracht waarover een beklag lopende is.

Tenslotte zou het noodzakelijk zijn dat na de afhandeling van het beklag door de ombudsman de verdere straflijst van de betrokken militair wordt gecontroleerd om aan de ene kant te voorkomen dat een 'vrijgesproken' militair zich daarna astringent gaat gedragen en aan de andere kant te verhinderen dat de straf hem in andere vormen toch wordt toebedeeld.

Diepgaand onderzoek

Ik meen dat een diepgaand onderzoek naar de 'menselijke factoren' in de militaire dienst, uitgevoerd door op dit gebied deskundigen veel materiaal zou kunnen opleveren dat het overdenken waard is. Daarbij zouden zaken als de 'privacy' van de dienstplichtige militair, de aard der straffen, de persoon van de strafoplegger, de mogelijkheid van het dragen van verantwoordelijkheid, de aard der voorlichting en vele andere zaken onderwerp van studie kunnen zijn.

Uit een dergelijk onderzoek zouden maatregelen kunnen voortvloeien die het proces van de vermaatschappelijking van de militaire dienst zouden kunnen bevorderen.

Met het laatste willen we graag deze serie van vier artikelen afsluiten.

Er zijn aan de hand van de drie

vorige artikelen al allerlei opmerkingen gemaakt. Sommige mensen verwijten ons: je hebt blijkbaar alleen oog voor de gebreken van de militaire dienst, over de rest praat je nooit. We zouden deze critici willen aanraden de artikelen nog eens over te lezen. Ze zullen dan ontdekken dat we bijna ieder artikel zijn begonnen met een aantal zaken op te sommen die we ten eerste kunnen waarderen.

Anderen zeiden: als je misstanden ontdekt, wend je dan rechtstreeks tot de militaire autoriteiten maar ga daar niet over schrijven in een blaadje dat ook of vooral door gewone soldaten wordt gelezen. Wie deze artikelen goed heeft gelezen zal wel hebben begrepen dat het ons niet gaat om een voorbeeld hier of daar maar om belangrijke zaken die met de gehele militaire dienstplicht, zoals die nu bestaat, zijn verweven. Het gaat ons niet om een bepaalde militair maar om alle mensen die nu of straks militair zijn of zullen zijn. Dat je die mensen niet zou mogen betrekken bij een redelijke bespreking van dingen die hun eigen lot bepalen is voor mij onbegrijpelijk. Het voor U en over U maar zonder U, zou toch uit de tijd moeten zijn, ook in de militaire dienst.

Tenslotte zijn er geweest die hebben gezegd: Waar bemoei je je eigenlijk mee, je mag als geestelijk verzorger als gast meedraaien in de militaire samenleving maar het is zeer ongepast om dan nog kritiek te willen oefenen ook.

Men moet daarbij natuurlijk wel beseffen dat men gasten heeft uitgenodigd met een heel apart doel, n.l. om zich bezig te houden in de zin van geestelijke verzorging met mensen in de strijdkrachten! Moet de geestelijke verzorger die meent omstandigheden te ontdekken die een werkelijk menselijke en geestelijke ontplooiing in de weg staan, blijven zwijgen?

Is bovendien niet het feit dat hij spreekt of schrijft er een getuigenis van dat hij vertrouwen heeft in de mensen die op dit terrein wat te zeggen hebben? Anders had zijn spreken of schrijven immers geen doel. Het is het oude misverstand dat kritiek zou berusten op wantrouwen, het tegendeel is als regel het geval.

Tenslotte: deze artikelen zijn ontstaan, juist omdat de hoogste militaire autoriteiten in Nederland duidelijk te kennen hebben gegeven dat zij een verdergaande vermaatschappelijking van de strijdkrachten voorstaan. Wie op zo'n moment meent een bepaalde positieve bijdrage aan dit proces te kunnen geven en toch zijn mond houdt kan terecht gebrek aan solidariteit zowel met die autoriteiten als met de militairen om wie het gaat worden verweten.

Bij alle mogelijke kritiek, waarvoor we wel gevoelig zijn, kan men ons tenminste dat verwijt niet maken.

H. LIPS

Sorry hoor,
maar u lijkt mij
nu net zo'n
sloome duikelaar
als uw zoontje!

Men hoort de laatste tijd heel veel over vernieuwing in de politieke partijen! Omdat dit ook voor onze lezers een interessant onderwerp is, hebben we onze medewerker Henk Meier gevraagd er eens een artikel aan te wijden. Het geeft een goed overzicht van de gebeurtenissen. De politieke opvatting die tussen de regels doorspeelt, blijft uiteraard voor verantwoording van de schrijver. RED.

In zeer korte tijd zijn een aantal grote partijen op de helling komen te staan, door initiatieven van jonge, ontevreden leden. Waarom?

De opgewonden discussies over partijvernieuwing en heroriëntering zijn — zoals vele dingen in de Nederlandse politiek — bepaald niet zo nieuw als ze eruitzien.

Na de oorlog zocht men in de *Nederlandsche Volksbeweging* mogelijkheden om te komen tot een herstructurering van de Nederlandse politiek. De verouderde partijtellingen zouden verdwijnen. Nederland begon fris in een nieuw tijdperk. Een paar maanden later werd de *Katholieke Volkspartij* opgericht. Voor de oorlog heette de partij *Rooms-Katholieke Staatspartij*. De *SDAP* veranderde in een aanvankelijk juichend begroete doorbraakpoging haar naam in *Partij van de Arbeid*.

De naambordjes waren veranderd, maar het zou spoedig blijken dat de bewoners niet alleen dezelfde waren gebleven, maar ook vrijwel dezelfde politieke opvattingen en inzichten als voor '40 huldigden. Ook de liberalen (als *VVD*) en de gespleten protestanten (als *ARP* en *CHU*) verschenen weer ten tonele, zodat de rolbezetting weer vooroorlogs, volledig en ongewijzigd was. Twintig jaar lang werd dit vooroorlogs successtuk onvermoeid heropgevoerd. De rolverdeling wijzigde enigszins, doordat de *KVP* thans met de *PvdA* een coalitie aanging en de *AR-CH* aan invloed inboette.

Flirtation

Rechtse *KVP*'ers zagen met lede ogen de flirtation met links en scheidden zich kortstondig af, onder Welter in de *KNP*. Aan de andere kant waren er socialisten die weinig voor de *PvdA*-zwenking naar rechts voelden. Hun afscheiding was permanent, de *PSP* ontstond. De protestanten hadden — zoals ook vroeger — steeds te kampen met uiterst rechte afspelingen, maar in die krachtenverhouding wijzigde weinig. Zelfs de *CPN* kreeg het zwaar te verduren. Na de oorlog als een vuurpijl gestegen (10 pct.), verloor de partij steeds meer aanhang in de killer wordende koude oorlog. Breekpunten waren de Hongaarse opstand van eind '56 en het roeyement van Gortzak, Wagenaar c.s. Een deel van de *CPN*'ers verdween naar de *PSP*, anderen kozen de *PvdA* en een kleine groep richtte een eigen partij op, de *Socialistische Werkers Partij*, die echter geen lang leven had.

Ondanks al deze interne partijverschuivingen was de 'gewone' kiezer nauwelijks geïnteresseerd. Traditie bepaalde voor een groot deel de partijkouze. Ontevreden kozen vaak recalcitrant extreme partijen, waarvan alleen de *CPN* zetels in de vertegenwoordigende lichamen haalde.

Het was — schreef ik — een vooroorlogs 'successtuk', maar het werd voor steeds legere zalen opgevoerd. Politiek is moeilijk te verkopen, vooral als het geen ongenueerde zwart-wit politiek is. De 'gewone man'¹⁾ is maar al te gauw geneigd op politiek te reageren met: *één pot nat en een zaak voor Hoge Heren en handjeklap*. Dat is niet zijn schuld. Bij velen heerst bij voorbeeld de mening dat jonge Afrikaanse staten nog lang niet rijp zijn voor een democratie. Maar zijn wij het? Op politiek terrein is het Nederlandse volk net zo onderontwikkeld als op industrieel en economisch gebied de 'ontwikkelingslanden'.

Kernvragen

Men mag niet van die 'gewone man' verwachten, dat hij zich zal verdiepen in alle aspecten van het bestuur van zijn land, provincie en gemeente; dat is voor politici zelfs onmogelijk. Het moet hem echter duidelijk worden gemaakt, waar de kernvragen in onze samenleving liggen, wat de grootste problemen zijn en waarom die nog steeds op een oplossing wachten (woningnood b.v.). Dat de gezeten politieke partijen daar in meer of mindere mate weinig of niets voor voelden, was duidelijk. Zij verwachtten niets anders dan dat de kiezer in 'goed vertrouwen' de bestuursverantwoordelijkheid voor vier jaren zou delegeren. Dat moest — in een maatschappij waarin de communicatie (en dus de kennisverspreiding) steeds breder wordt, mede door de televisie — mislopen.

Dat deed het ook — in 1963, toen de

Boerenpartij van Hendrik Koekoek drie zetels in de Tweede Kamer haalde. De gezeten politici schrokken zich rot. Maar schrokken ze ook wakker? Verre van dat: met vooroorlogse munitie — grotendeels losse flodders — schoten ze op de *Boerenpartij*, die 'negativistisch' was en 'niets te bieden' had. Ze hadden gelijk, maar hun argumenten kwamen te laat en deden niet ter zake. De kiezers zochten immers geen nieuw, alternatief politiek plan, maar wilden slechts op de meest rudimentaire manier hun ongenoegen laten blijken over de gang van zaken: het was een motie van wantrouwen tegen de theaterdirectie, die onverdroten de *Gysbrecht* opvoerde, terwijl de kiezer iets anders wilde. Koekoek beloofde *Rooie Sien*. Dat zou ook snel vervelen (sneller dan de *Gysbrecht*), maar het was tenminste iets anders.

Het argument, dat Koekoek en de zijnen 'negativistisch' waren, sneed geen hout. Immers, de kiezers wilden een negatief geluid laten horen. Dat kwam er, bleek in de komende vier jaar, maar de 'bonafide' politici trokken zich er niets van aan. Ze isoleerden Koekoek, snierden op hem, 'onthulden' de fascistoïde achtergronden van zijn beweging en lachten hem uit. En gingen met een gerust geweten slapen.

Losse flodder

In maart '66 volgden de verkiezingen voor Provinciale Staten. Als die uitslag voor de Tweede Kamer zou hebben gegolden, zou Koekoek tien zetels van de 150 hebben gehad, drie minder slechts dan de *ARP* en maar vijf onder de *VVD*. Nog steeds trokken de parlementariërs en partijbesturen de juiste conclusie niet. Bij toeval bleek immers één van hun losse flodders (de *Affaire-Adams*) wél doel te hebben getroffen. Maar nu manifesteerde de onrust zich niet alleen meer in de kring van 'de gewone kiezer'. Een groot aantal (merendeels jongere) partijleden ging zich wél afvragen wat er aan de hand was en hoe het mogelijk was dat de topmensen in hun partijen deze overduidelijke signalen zo nonchalant naast zich neerlegden.

De kiezers waren het opgeschreefde maar dadenloze positivisme van de partijpolitici en parlementariërs beu; de jonge, in politiek geïnteresseerde generatie ook. Maar anders dan 'de gewone man' poogden zij er iets tegenover te stellen. De meest recalcitrante van hen, boordevol met Witte Plannen, kregen één zetel in de Amsterdamse gemeenteraad. En weer kregen de stoffige politici in kamers en partijbureaus een nieuwe losse flodder in handen: ieder verzet van jongeren tegen de 'gevestigde orde' binnen de bestaande partijen, was een uitlating van *provo's*. Ook hier onderschatten zij de oprechte, zij het soms van enthousiasme overkokende, vernieu-

Waar komt die partijvernieuwingsdrang vandaan?

wingsdrang van de jongeren, die haast wilden maken. Haast, omdat de achterstand al twee decennia bedreog.

Gezapige bestrijders

Tien over Rood werd een veel gehanteerde slagzin voor de gezapige bestrijders van de 'provomentaliteit' binnen de Partij van de Arbeid. Maar voor de opsteller van 'TOverood' was het meer dan een kreet. Op het partijcongres bleek hun aanhang groot genoeg om een aantal van hun punten ingevoerd te krijgen. Essentieel was daarbij de voor-aanstaande plaats (nr. 1) die *ontwikkelingshulp* in hun tien punten had gekregen.

De mensen van 'TOverood' (*Nieuw Links*) wilden een drastische ruk naar links, een progressievere PvdA. En weer richtten de oude zetelveste socialisten hun losse flodders. Ditmaal gepaard gaande met het gooien van politiek-provo-achtige rookbommen: *begrippen als Links en Rechts, Progressief, Conservatief en Reactionair*, verklaarde men allerwege, waren inhoudsloos. Ze betekenden niets en hadden alleen relatieve waarde. Dat 'argument' sloeg later sterk aan bij de verdedigers van de huidige situatie in andere partijen (in de KVP Schmelzer, in de ARP Roolvink).

Voor degenen die van deze 'argumenten' onder de indruk zouden kunnen

komen, even een duidelijke definitiepoging. *Progressief* in de politiek is die stroming, die zonder remmende wensdromen de consequenties durft te trekken uit de internationale politieke, technologische en economische ontwikkelingen en er naar streeft de Nederlandse politiek af te stemmen op deze ontwikkelingen in zoverre die duidelijk onafwendbaar of algemeen menselijk gesproken wenselijk zijn, ongeacht de vooreringen in deze richting in andere landen.

Conservatief in de politiek is die stroming, die ijvert voor het behoud van de *status quo*. Eventueel is de conservatief bereid mee te werken aan progressieve initiatieven, mits die de fundamenteën van de heersende constellatie niet dreigen aan te tasten. De conservatief gaat wel met zijn tijd mee, doch loopt steeds twee of meer passen ten achter.

Reactionair in de politiek is die stroming, die ijvert voor een terugkeer naar de *status quo ante*. Dat impliceert, dat de reactionair een bepaald punt in de geschiedenis (de Franse Revolutie, november 1917, mei 1940) moet kiezen. De terugkeer naar de situatie voor dat punt is zijn ideaal — alles wat hem er verder van verwijderd, is verwerpelijk. In de praktijk evolueren reactionairen in dezelfde zin als conservatieven, zij het iets langzamer.

Begripsverwarring

Links en *Rechts* schijnen inderdaad moeilijker te definiëren. Het zijn (in de Nederlandse politiek) termen die echter duidelijk staan voor *progressief-socialisme* (links) en *reactionair-liberalisme* (rechts). Een van de redenen van de begripsverwarring, is het feit dat we in Nederland (tot grote verbazing van buitenlandse politici) te kampen hebben met een grote groep confessioneel-politiek georganiseerden. Voor de scheiding tussen kerk-en-staat ijverden deze groepen voor een gelijkstelling van hun kerkelijk gezag met het wereldlijk gezag. Dat was hun goed recht, het was begrijpelijk. Hetgeen niet betekent dat het wenselijk was. Dat zagen zij zelf uiteindelijk ook in. De consequentie (kerk en staat moeten gescheiden blijven, dus religie staat buiten de politiek) weigerden ze echter te trekken. De KVP formuleerde het zo: 'De KVP staat op de grondslag van de beginselen van de natuurlijke zedewet en de Goddelijke Openbaring, waarbij zij de uitspraken van het Kerkelijke Leergezag aanvaardt.'

In concreto zou dat b.v. betekenen dat een meerderheid van de KVP in Nederland (51 pct.) zou inhouden dat de Pil verboden werd, de echtscheidingswetgeving overboord gezet en het kerkelijk huwelijk als eerste en belangrijkste zou gelden. Een onmogelijke situatie in ons land? Dat begreep de KVP ook wel. Maar — zo dacht men — we halen toch nooit de helft plus één van alle stemmen. Toch suggereert het *structuurrapport* van de KVP in januari '66 al, dat deze passage beter zou kunnen worden vervangen door een omschrijving 'dat de partij zich laat leiden en inspireren door een christelijke mens- en maatschappijbeschouwing, doch dat zij bij het bepalen van het politiek te voeren beleid onafhankelijk is van kerkelijke instanties.' Een merkwaardig voorbeeld van wat George Orwell (in '1984') *dubbel-dunk* noemde: immers, of de individuele KVP'er (dus ook het katholieke kamerlid) accepteert (zoals Rome eist) onvoorwaardelijk de autoriteit van de Heilige Moederkerk en zal daar ook naar handelen, of er blijft van het katholicisme van de KVP-afgevaardigde weinig over.

Besluitloze middengroep

Niet-religieusgebonden politici én orthodox-religieuze politici zullen het met deze stelling eens zijn. Alleen de besluitloze middengroep, die conservatief zoekt naar een mogelijkheid om de KVP te behouden in een maatschappij waarin de kerk een totaal andere, onvergelykbare functie heeft gekregen als de staat, zal het met me oneens zijn.

De *christelijke inspiratie* is een laatste strohalm, die de middengroep (conservatieve) politici in KVP, ARP en CHU grijpen om nog iets te redden van hun oude partijconstellatie. En of men er nu duizend maal op wijst, dat er niets

VERDEEL EN HEERS

Aalberse: '...Kunnen we er niet nog een paar groeperinkjes bij bedenken?'

Tekening uit 'De Volkskrant'

tegen is als een politicus zich individueel door het christendom laat inspireren, maar dat dat helemaal niet hoeft te betekenen dat de partij zich als zodanig moet afficeren — zij blijven zich aan deze laatste vondst (een *christelijk geïnspireerde volkspartij*) vastklampen.

De KVP — om nog even als voorbeeld bij deze partij te blijven — wil openstaan voor alle Nederlanders. Goed, een protestant zal niet makkelijk KVP stemmen, maar de ontwikkeling naar een CVP zit er in, dus misschien komt hij daar wel overheen. Maar een jood bij voorbeeld, of een humanist, die religieus-geproken verre (zelfs antagonistisch tegenover) staat van het katholicisme en die zelf geen noodzaak ziet in het oprichten van een *Joodse* of een *Humanistische Partij* (die laatste is er even — zonder enig succes — geweest), zal er toch niet over denken op de KVP te stemmen (laat staan lid te worden). Ofschoon hij misschien puur-politiek gesproken het zeer met de KVP-visie eens is.

We móeten er even op ingaan, omdat de laatste ontwikkelingen binnen de KVP interessant genoeg zijn, maar niet los gezien kunnen worden van deze achtergrond. Niettemin falen al deze argumenten bij de tegenpartij, want de politieke verzuiling fundeert zich in wesen op dezelfde 'principes' als de Katholieke Geitenfokvereniging, katholieken voelen zich beter thuis en vinden het gezelliger bij mede-katholieken in één vereniging. Dat mag misschien(?) opgaan voor een gezelligheidsvereniging of een sportclub (ofschoon: als het daar menens wordt en om geld gaat, is dat principe ver te zoeken. Katholieke profvoetballers voelen zich beter thuis bij Ajax dan bij RKVIC), voor een politieke partij is het een funest principe.

Vernieuwingsdrang

De eerste duidelijke vernieuwingsdrang vond dus plaats binnen de PvdA, door *Nieuw Links*. De Partij van de Arbeid wist de opstandige jongeren binnen haar gelederen te houden, maar moest een aantal zware concessies doen. Toen kwam, medio '66, het plan van de groep die zich later zou aankondigen als *Democraten '66*. Buiten alle bestaande partijen om, omdat de initiatiefnemers niet uit één partij kwamen, maar bovendien (essentieel) van mening waren dat de politiek-maatschappelijke vernieuwing niet binnen de bestaande partijen moest plaatsvinden. Later zou hun voorman Van Mierlo het kernwoord lanceren: *De bestaande partijen moeten zich zelf laten ontploffen*. De aanvankelijke etikettering 'een VVD-splinter' werd na de verkiezingen van 15 februari 1967 vervangen door vele theorieën. De 7 zetels voor D '66 kwamen van de VVD, PvdA, KVP, Boerenpartij, CHU-ARP. Er waren zelfs analisten die stemmen uit PSP en CPN, SGP en GPV als doorslag-

gevend noteerden. Als D '66 inderdaad al deze stemmen zou hebben gekregen, die de analyses aangaven, zou de partij 70 zetels hebben gehaald...

De verklaring was simpel: de analyses faalden, omdat men uitging van de voorkeur van 'de gemiddelde KVP-stemmer' of 'PvdA-stemmer'. Maar dat kiezerskorps was al voor 1940 uitgestorven. Het resultaat van D '66 was niet af te meten aan de bestaande politieke verhoudingen, want... die verhoudingen bestonden alleen nog maar in de gedachten van de professionele partijpolitici en hun aanhang. Koekoek had immers al bewezen dat de Nederlandse kiezer aan de rand van de afgrond stond. Die laatste stap achteruit, uit angst voor de papieren tijger van de conventionele, vastgeroeste partijen had geresulteerd in een tomeloze val in de Boeren-afgrond, nu — vier jaar later — waren de verhoudingen gelijk en belandde een deel van hen op het platform dat D '66 gebouwd had: dat waren kiezers die anders misschien (uit aversie tegen de Boerenpartij) nog vier jaar hadden gewacht om die laatste stap te doen.

De derde groep waren de protestantse *Spijststemmers*, die het ARP's Biesheuvel moeilijk maakten. Ook zij zochten het in begrippen als *duidelijkheid* en *openheid*.

Gesprek vooraf

Eén belangrijk punt dat men bij alle jonge groepen terugvindt, is de eis om vóór de verkiezingen te bepalen met welke partijen men wel en met welke men niet in zee zal gaan. Tegenargument van b.v. prof. Carl Romme op een KVP-vergadering in Leiden, waar hij zowel het hoofdbestuur er van langs gaf (*het bestuur geeft geen leiding aan de discussie over partijvernieuwing*) als de radicalen op de korrel nam: 'Over het vooraf (voor de verkiezingen) vormen van een regering spreek ik maar niet eens. Geen Nederlandse partij zal zo gek zijn om daaraan te beginnen. Bij een gezamenlijk regeringsprogramma zijn AR, KVP, D '66 en PvdA (als ze samen een coalitie willen) immers voor de kiezer allemaal hetzelfde. De kiezer zegt dan: "waarom gaan jullie niet met z'n allen in één partij zitten?" De totstandkoming van een regeringsprogramma is voor vijftig procent afhankelijk van de machtsverhoudingen tussen de partijen na de verkiezingen...'

Schreef *Wandelaar* Faas daags na de bijeenkomst in de Volkskrant: *Waar zou Romme staan als hij (—) slechts gewoon lid van de afdeling Leiden was en hij nu al jaren moest zien, dat zijn partij zijn voorkeur niet volgt? Misschien zou hij wel KVP-radicaal zijn geworden.*

En inderdaad, Romme heeft mét zijn verwerping van de 'vorming van een regering vóór de verkiezingen' de radicalen zelf de bal toegespeeld. En in zijn

kritiek op het partijbestuur én toen hij stelde dat het regeringsprogramma 'voor de helft afhankelijk is van de machtsverhoudingen tussen de partijen na de verkiezingen'. Immers, dat onderstreept heel duidelijk het streven van én *Nieuw Links* én D '66 én de *AR-spijststemmers* én de *KVP-radicalen* om de verkiezingen niet te houden ter vaststelling van partijpolitieke machtsverhoudingen maar ter registratie van de punten die het Nederlandse volk urgent vindt.

Ontwikkelingshulp

Dat zal op dit moment waarschijnlijk (acuut en in eigen belang geredeneerd) de woningnood zijn. Toch is de toetssteen van de progressiviteit van de diverse partijen niet hun schermen met nationale belangen, maar hun houding ten opzichte van een in de toekomst bijzonder bepalend punt: de ontwikkelingshulp. Het is interessant de verschillende benaderingen naast elkaar te leggen. De VVD b.v. ziet slechts heil in steun aan Suriname en de Antillen (omdat wij daar directe — ergo lucratieve — banden mee hebben), D '66 wil het bedrag dat we er voor uittrekken bepaald zien door de mogelijkheid het doelmatig aan te wenden. Daartoe beroept men zich op een uitspraak van de Wereldbank, die stelt dat de totaalhulp met 50 pct. verhoogd moet worden. Daar Nederland in de huidige hulp relatief 50 pct. achterblijft, moet het bedrag van 300 miljoen op 900 miljoen worden gebracht. De PvdA stemt voor 2 pct. van het nationale inkomen. De CHU ziet het als naastenliefde. Enz. Het zou te ver voeren hier alle vergelijkingen door te trekken, maar het is een duidelijk toetssteen voor progressiviteit.

Over de strubbelingen in de Nederlandse partijen is een kleine bibliotheek verschenen. Ten eerste *Tien over Rood*, daarna Gruyters' *Daarom D '66*, onlangs weer een brochure *Een Partij om mee te werken* (over de PvdA) en bij de Arbeiderspers een essaybundeltje *Partijvernieuwing?* waaraan Jurgens (KVP), Kuiper (ARP), Van der Lek (PSP), Ed van Thijn (PvdA), Visser (D '66) en Viersen (CHU) meewerkten. De VVD liet — heel typerend — ondanks toezegde medewerking verstek gaan. De vernieuwingspogingen van Nieuw Links en D '66 zijn duidelijk in hun brochures weergegeven. De AR-CH-spijststemmers hebben nog weinig nieuws op het tapijt gebracht. Alleen de KVP-vernieuwing (of opheffing) hult zich in steeds dichter wordende nevelen.

Daarom neem ik als overzicht graag een klassificatie over uit het Algemeen Handelsblad (d.d. 28 aug.), waarin de KVP-opsplitsing duidelijk wordt weergegeven. Tekenaar Oplands commentaar (in de Volkskrant) op deze verdeeldheid ('Verdeel en heers') geeft de situatie binnen de KVP dacht ik scherp weer.

HENK J. MEIER

'Wielerrot' Frans Mahn: Nederland heeft talent

Nederland heeft zijn wereldkampioenschappen wielrennen weer achter de rug. In Amsterdam en Heerlen is het een bont spektakel geweest. Frans Mahn, Nederlands sprintkampioen bij de profs, was met z'n 34 jaar de oudste deelnemer van de Nederlandse ploeg. Frans, routinier in wereldkampioenschappen, vertelt;

'Dit was een geweldig toernooi. In eigen land zoiets beleven komt maar een enkele keer voor. Het boeit veel meer. Stel je voor dat je voor eigen publiek een regenboogtrui verovert. Wat een weelde.'

Deze weelde heeft Frans Mahn dit jaar niet gekend. Frans, in het wielervedje eigenlijk al meer dan een routinier, had zich ook geen enkele illusie gemaakt. In 1956, nu al weer elf jaar geleden, bracht Frans het wel zo ver. Toen veroverde hij op de weg de wereldtitel bij de amateurs.

Frans vertelt: 'Een regenboogtrui overen is iets aparts. Je leeft in een roes, ja je denkt dat je alles kunt. Later, wanneer je enkele doffe dreunen op je kop hebt gehad, bekijk je het anders, ga je aan je toekomst denken. Sta je op de tweesprong; doorgaan of stoppen. Ik deed het laatste. Ik geloof niet dat ik er spijt van heb gehad.'

Naar ziekenhuis

1958! Twee jaar nadat Mahn als sterkste amateurrenner was gehuldigd; als prof reed hij in een koers in België. Een smalle typische Belgische klinkerweg. Plotseling blokkeerde zijn voorwiel. De klap kwam hard aan. Versuft werd Mahn weggedragen. Mahn; 'Ik verrekte van de pijn. Werkelijk in mijn leven heb ik nog nooit zoveel pijn geleden. Eerst wilden ze mij nog op mijn fiets helpen. Het ging niet. Enige uren later lag ik in het ziekenhuis. Ik had mijn nier gescheurd. Daarna heb ik mij nooit meer erg jofel gevoeld. Ik sukkelde nog wat door. Het was rampzalig. In 1960 nokte ik en ging studeren aan het CIOS'.

De loopbaan van Mahn begon stormachtig. In het begin van de jaren vijftig lag een glanzende carrière als wegrenner voor hem open. In 1953 won Frans vele grote wegwedstrijden en klassiekers. Als sprinter werd hij uitgezonden naar de WK in Zürich.

Dat is een vreemde gewaarwording hoor. In het voorjaar had ik veel wegwedstrijden gewonnen. Ik gokte op een plaats in de wegploeg. Tenslotte zat ik in elke koers voorin. Weet je, dat ik niet eens bij de eerste twaalf zat. Zelfs als reserve hadden ze mij niet nodig. Nou

had ik het geluk, dat ik van de elf sprints op de populaires, die toen nog op vrijdag in Amsterdam werden gehouden, er zeven won. Ik deed voor de lol mee, gewoon om rapper te worden. Jan Hijzelendoorn bleef mij de eerste drie keer voor. Daarna won ik. Eerst veel gehannes. Ik moest de reis zelf betalen. Ik vertikte het. Een dag later lag mijn ticket klaar. Ik maakte niets. Veel te weinig ervaring.'

In dienst

Een jaar later vertrok Frans niet. De militaire dienst eiste hem op. De WK in Keulen ging zijn neus voorbij. In 1955 opnieuw een poging, maar weer als sprinter.

Mahn: 'Niks natuurlijk. Ik had dat jaar voornamelijk op de weg gereden.' En dan in 1956 het topjaar, een seizoen vol oogverblindende successen. Kampioen van Nederland op de weg en op de sprint. Daarop wereldkampioen.

Frans: 'De reis naar Melbourne, waar toen de Olympische Spelen werden gehouden, kon mij niet meer ontgaan. Het leek te mooi; deelnemen aan de Olympische Spelen. Andere atleten zoals Zatopek en Reiff van heel dichtbij zien. Werkelijk ik had mij enorm voorbereid. Zes weken had ik met Joop Captein in Engeland gezeten. We trinden bij Reg Harris. Weet je dat die Harris het grootste sprinttalent is geweest, dat gefietst heeft. Toen die dreun. Hongarije. Terugtrekken van de Nederlandse ploeg. Geen Olympische Spelen. Ik was helemaal kapot. Daarna werd ik prof. Als wereldkampioen kun je nu eenmaal geld verdienen. Het geluk is daarna niet meer op mijn hand geweest.'

Piste lukt

Na de val en na het CIOS lokte de piste hevig. Frans Mahn volgens velen een lastige jongen — kroop weer op de fiets. In 1964 debuteerde hij als derde in het Nederlands kampioenschap op de sprint. In 1965 weer derde. En dan de doorbraak. Voor de tweede maal in zijn carrière, als ruim dertigjarige, bereikt hij de top.

'De mensen hebben vaak om mij gelachen. Ik weet dat. Toch trek ik mij er niets van aan. Tenslotte ben ik nog de sterkste. Sommigen zeggen dat ik moet stoppen. Waarom? Zolang ik geen 'lacher' ben, blijf ik.'

Heeft Frans Mahn dus aan zijn laatste WK deelgenomen? 'Die kans is groot. De jeugd komt snel opzetten. Wij hebben talent in Nederland, zeer veel zelfs. Het sluimert. Slechts de allergrootsten breken nu door. Dat zijn de jongens die helemaal alleen gepioneerd hebben. Dat kan niet anders. Want een geregelde training in de clubs bestaat hier niet. Zij kijken alleen maar naar de topjongens. Als de basis verbreedt, wordt Nederland beslist de sterkste wielernatie.'

WIM JESSE

Hoe meer tuk, hoe groter de kick

Nu de pil alleen nog maar een kwestie is van op tijd innemen, de vaste verkering z'n langste tijd heeft gehad, de schokkende bewegingen op de dansles zijn genormaliseerd, het gebed voor het slapengaan er steeds meer bij inschiet, en God zo niet dood, dan toch vrijwel uitgeteld is, moeten vele tieners met lege handen staan. Alles en iedereen lijkt bereikt. Niets nog te verlangen, niemand nog te begeren. Natuurlijk, er zullen zich altijd weer nieuwe fenomenen openbaren om te verheerlijken. Opnieuw sensatie, extase, kortom volop gelegenheid om zich te vergripen aan...? Ja, aan wat en wie eigenlijk? Dat is me een schrik! Geeft niet, fijne tiener. Je bent niet de enige die het antwoord schuldig moet blijven. Mèt jou zijn er miljoenen die niet zo goed meer weten hoe, waarom, waarheen en niet te vergeten waardoor zij leven. — Niet meer —. Er is dus nog een kans. En dat is minder diep gedacht dan je denkt. Wordt nu alsjeblieft niet ongeduldig! Nog even en je kunt je oren, ogen en hart weer geloven.

Bij wijze van voorproefje, zomaar een krantenbericht. 'In 1250 talen en dialecten is de Bijbel thans geheel of gedeeltelijk vertaald. Dat betekent dat negentig procent van de mensheid de Bijbel geheel in eigen taal kan lezen, terwijl van de resterende tien procent nog zeven procent toegang heeft tot gedeelten van de Bijbel. Het complete Nieuwe Testament kwam vorig jaar voor het eerst gereed in het Moro, een taal die gesproken wordt in het berggebied in het zuiden van de Soedan, een streek die vorig jaar herhaaldelijk in het nieuws was door vervolgingen van de christenen. In één taal kwam vorig jaar voor het eerst een complete bijbelvertaling uit: het Asante, dat in een deel van Ghana wordt gesproken. De plechtigheid in Koemasi, waarbij de vertaling in gebruik werd genomen, was een nationale gebeurtenis, waaraan de radio vooral grote aandacht besteedde. Overigens moet het werk van bijbelvertaling nog beginnen in maar liefst duizend talen, die echter slechts door drie procent van de mensheid worden gesproken.'

Bijbel een bestseller

Interessant zo'n bericht, maar waar het vooral om gaat is de aan duidelijkheid niets te wensen overlatende conclusie: de Bijbel is een bestseller. Gods Bestseller. De Bijbel. Bestseller. Goed. Allemaal mooi en aardig, maar ga 'r eens aanstaan. Hoeveel maal ook bestseller, een lekker lezertje kun je de Bijbel toch moeilijk noemen. Begrijpelijk zo'n reactie. Jammerlijk ook. Maar gelukkig niet hopeloos. Integendeel zelfs. Luister: 'Hoe komt het dat zo weinig tieners tuk zijn op de Bijbel? Aan het boek zelf ligt het natuurlijk niet, want het is nog altijd springlevend en spiksplinternieuw. Het zal wel liggen aan de manier waarop wij

de Bijbel hanteren. Als een plechtig en heilig boek van eeuwen geleden dat onmisbaar schijnt te zijn om in de hemel te komen, maar spannend is toch anders. Daarom wil ik proberen je te helpen. Op alle linkerbladzijden van dit boekje staan Bijbelgedeelten, uit bijna alle boeken en ongeveer in volgorde. Op alle rechterbladzijden staan allerlei toelichtingen, uit krant of van bekende en onbekende schrijvers of zelfgemaakt. Als je één keer de smaak van de Bijbel goed te pakken hebt, krijg je er nooit genoeg van. Daar is het om begonnen.'

Al was het maar om van nu af aan (ver)dwalen definitief te voorkomen, de —ik— is de auteur-gids Sipke van der Land. Titel van het boekje, waaruit reeds een paar maal geciteerd: — Gods Bestseller voor Tieners —. Titels op de verschillende rechterbladzijden spreken een eigen (tijdse) taal. Voorbeelden: Apostelen op de fiets. Extra politiebericht. Het staat (niet) in de sterren. Hallo God, Zinloos gedoe. Bazuinen en luidspreekers. Grote schoonmaak. De walkie-talkie van Mozes, etc.

De rechterpagina-inhoud liegt er evenmin om. Kennelijk van de gedachte uitgaande dat het ware geloof nog steeds op straat ligt en wij het alleen (nog) maar behoeven op te rapen, reikt Sipke van der Land gegevens aan die lopen van de bijna dode maar sterk in God gelovende soldaat via de mens als schikbreukeling tot en met de arme man die onverwachts zeer rijk wordt en al lereerst een Bijbel koopt. Korte, kernachtige berichten waar de ontroering af moet druipen. Of wel, bij lezing of kort daarna, lijkt alleen nog maar inkeer tot onszelf en de ander mogelijk. Bijbelgedeelten op de linkerpagina's moeten dan wel gaan 'spreken'. Temeer omdat de tiener, waar hij het boekje ook opslaat, altijd wel een houvast vindt. Ook al betreft het geen krantenbericht maar gewoon uitspraken van mensen als: ds. George Brucks, Mahalia Jackson, André Ampère, Louis Pasteur, Ds. Gabe van Duinen, John Bunyan, Billy Sunday, Ds. Piet Lugtigheid, e.a.

Persoonlijk brengen

Misschien doet het vermelden van voornamen van dominees even vreemd aan. In feite evenwel is het heel normaal. Wij benaderen onze filmsterren, zangers, of idolen op welk gebied ook, toch ook zo. Ja, — Gods Bestseller — is zonder meer voor tieners. Want behalve dit zo persoonlijk brengen van predikanten en andere aanverwante geesten, geeft Sipke van der Land (bijbel)teksten in o.a. het Frans, Duits en Engels (en welke tiener spreekt z'n talen niet?) en aan het slot van zijn boekje zomaar de tekst van een song, nl. van 'Oh, When The Saints'.

Ofschoon al een paar maal gesuggerd, moge het hier nu nog eens nadrukkelijk gezegd worden: — Gods Best-

seller Voor Tieners — is modern. Liever nog, het lijkt zelfs up-to-date. Direct hanteerbaar voor de steeds sterker wordende love-in drang. Zaak is daarbij wel om niet te duidelijk en diep op de inhoud in te gaan en bij alle (rechter-)pagina's het slot maar het slot te laten. Zo niet, dan lijkt het mij niet onwaarschijnlijk dat de ander wel eens zou kunnen gaan spreken over een onverdraagzaamheid die sommige dictatoriale godsdienstleraren vroeger zo 'storend' deed zijn. Of daartegen valt te argumenteren waag ik te betwijfelen. De kranteberichten in 'Gods Bestseller voor Tieners' zijn de kranteberichten van Sipke van der Land. Welke kranten hij precies voor zijn boekje gelezen heeft is helaas nergens te vinden. Waar kranteberichten, uitspraken of gezegden overlopen in eigen mening is op z'n zachtst uitgedrukt nogal vaag. Het zal dus wel een argumenteren worden vanuit het (herwonnen) geloof. Ga daarbij echter niet teveel op de oecumenische toer. Hoe onverantwoord en gevaarlijk dat kan zijn is te vinden in het stukje —God is een doolhof — waarin o.a. staat:

(...) *'want alle godsdiensten hebben het weliswaar over God, maar als je gaat zoeken kom je bedrogen uit. Het Hindoeïsme heeft een verzameling van 330 miljoen goden. Als dat geen doolhof is! Het Boeddhisme is een godsdienst zonder God. Je moet jezelf maar zien te verlossen. Ook een doolhof. De Chinese godsdiensten vereren de voorouders als goden. Een lugubere doolhof. De primitieve godsdiensten vereren dieren of bomen of duistere machten. Een doolhof vol mogelijkheden (...)*

En aan het slot van 'God is een doolhof':

(...) *'Jezus zegt: wie Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien. Kijk dus naar Hem. Geloof in Hem. Leef met Hem. Dan dool je niet onbestemd rond, maar heb je je bestemming gevonden. Maar buiten Christus om blijft God een doolhof (...).'*

Zelfgemaakte toelichting

Onder — God is een doolhof — staat niet vermeld of het hier een krantebericht geldt. Evenmin van welke bekende of onbekende schrijver de tekst dan wel is. Het betreft m.a.w. een door Sipke van der Land zelfgemaakte toelichting. Gent op Jesaja 40 vers 18,28,29; Johannes 4 vers 24; 1 vers 18; 14 vers 1,9,10. Mogelijk deed dit stukje cultuur/godsdienstgeschiedenis wat eigenzinnig aan. Dat dat echter beslist niet direct en altijd onverdraagzaamheid behoeft in te sluiten bewijst dezelfde auteur in — Winter in Tibet —. Een verhaaltje over een zekere Soendar Singh, zendeling, die met een Tibetaner door een sneeuwstorm wordt overvallen. Langs de weg ligt een halfbevoren man. Soendar wil helpen. Zijn metgezel niet. Soendar doet het dan maar alleen. Eind verderop treft

hij zijn metgezel aan. De man is door de kou bevangen, doodgevroren. Eenmaal veilig in het dorp, met levende eerste man op rug, begrijpt Soendar de woorden van Jezus pas goed: 'wie zijn leven zal willen behouden die zal het verliezen, maar ieder die het zal verliezen om Mijntentwil, die zal het behouden.'

Inspiratie voor dit verhaal (of omgekeerd) vond Sipke van der Land in Marcus 8 vers 34-38. Hoewel ietwat gezocht, zou zo'n geschiedenis het toch moeten kunnen doen. Moeilijker wordt dit wanneer de auteur meent dat in zijn boek voor tieners de Tweede Wereldoorlog, en daarmee Anne Frank, niet mogen ontbreken. Na - Weg met de Hollanders - waarin hij het plan van Hitler om de Nederlandse bevolking over te plaatsen naar Polen vergelijkt met de uit de Bijbel bekende Assyrische en Babylonische Ballingschap, en - Fraai volk - waarin hij uit het Dagboek van Anne Frank citeert (Slot):

(...) 'Maar neen, Hitler heeft ons al lang stateloos gemaakt. En trouwens, er bestaat geen groter vijandschap op de wereld dan tussen Duitsers en Joden' (...)

Laat hij in - Kom maar bij mij - Okke Jager aan het woord:

(...) 'Sta op en wandel! Al zou je de zonden van de hele wereld gedaan hebben, de zonden van Alva en Hitler bij elkaar, dan is het offer van Jezus groot genoeg om al die zonden te verzoenen!' (...)

Niet catastrofaal

Aldus dit woord van troost. Te putten uit achtereenvolgens: Jeremia 39, Klaagliederen 3, en (inzake Okke Jager) Hebreëen 4 vers 14-16 en 7 vers 26-28. Mocht daartoe even geen behoefte zijn en de twijfel de overhand krijgen, dan niet getreurd. Er staat nog zoveel meer in - Gods Bestseller Voor Tieners - dat een inzinking echt geen catastrofale afmetingen zal gaan aannemen. Bovendien, Sipke van der Land is zich er terdege van bewust dat het niet allemaal zo eenvoudig ligt. Niet voor niets zegt hij in zijn woord - Achteraf -:

(...) 'Je hebt een heleboel stukken uit de Bijbel gelezen. Je zult wel eens enthousiast geworden zijn. Of stil van bewondering. Of woest van verontwaardiging. Of blij van dankbaarheid. Het was maar een begin om je op gang te helpen. Ik hoop dat je nu de weg een beetje weet en zelf verder pioniert met het boek van Vader! (...)

Moderne tienerkreten

Waarschijnlijk lijkt mij dat de wens de vader van de gedachte zal blijven. Geteisterd worden door de angst dat steeds meer tieners de Bijbel de Bijbel laten, kan een reden zijn om een boekje te schrijven. Dat dat niet te opvallend

traditioneel mag zijn is al vrij dubieus. Dat dit traditionele evenwel verpakt wordt in zg. moderne (tiener)kreten is op z'n minst kwalijk. - Gods Bestseller Voor Tieners - is één voortdurende sentimentele doorzichtige nadrukkelijkheid. Naar vorm al blijven steken in de poging vooral toch -in- te zijn. Naar inhoud getuigt het van een starheid die veel zegt over de auteur, maar niets meedeelt aan de zo geliefde tiener. Dat het boekje tot stand kwam in samenwerking met De Internationale Bijbelbond (Doel o.a.: Het bevorderen van het Bijbellezend) lijkt mij in dit verband zelfs geen schrale troost.

Volgens de flaptekst is 'schrijven voor Sipke van der Land zijn lust en zijn leven. En schreef hij dit boekje omdat hij het niet laten kon'. Daarom een suggestie: Bij een volgend boekje een grammofoonplaat insluiten met liedjes van Sweet-Sixteen ondersteund door de Beatgirls.

Tenslotte, ter heroriëntatie op onszelf en herwaardering van de ander uit - Gods Bestseller Voor Tiener - nog - Wie zal dat betalen? -:

'Een jongen vond dat hij teveel karweitjes moest opknappen voor zijn ouders en gaf hun de volgende rekening:

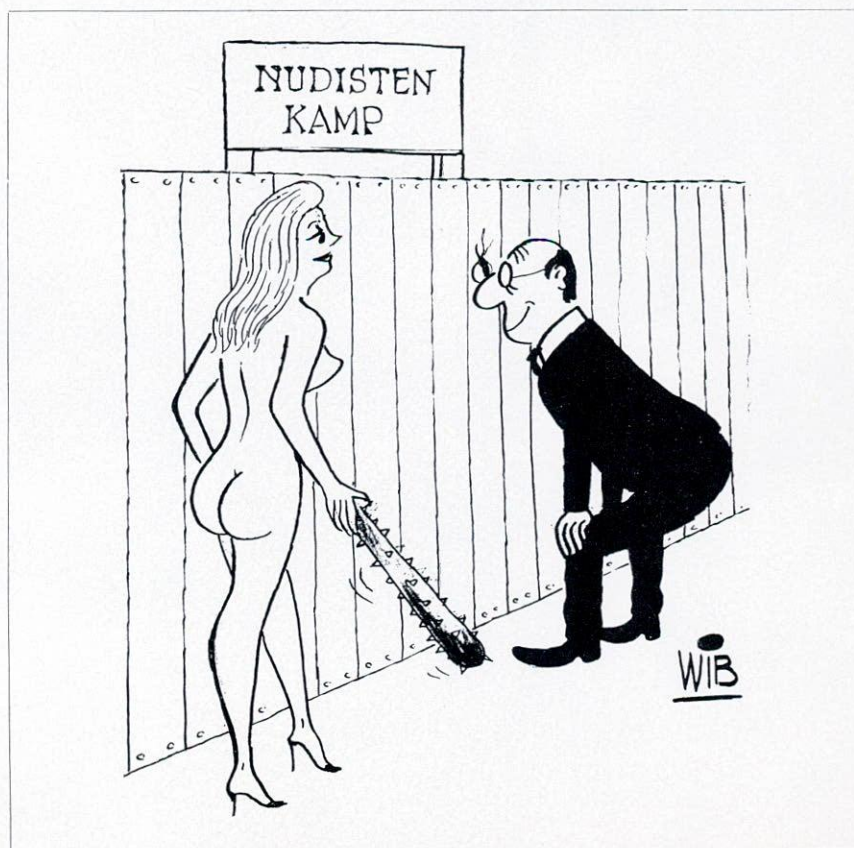
Boodschappen gedaan	f 0,80
Auto gewassen	f 2,00
Tuin geharkt	f 0,50
Naar post en bibliotheek	f 0,50
	f 3,80

Hij kreeg zijn geld prompt. Maar de volgende dag lag er een nota op zijn bureautje, die hij nooit van zijn leven meer vergat:

Vijftien jaar kost en inwoning	gratis
Verpleging bij ziekte	gratis
Veel zorgen en problemen	gratis
Alle liefde	gratis
	gratis

- Gods Bestseller Voor Tieners - verscheen in de Boekreeks bij J. H. Kok N.V. te Kampen. Prijs: f 1,95.

DICK ZAAL

BEJAARDEN-
BANKJE

